T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü

24. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI
1. CİLT

27 - 31 MAYIS 2002
ANKARA

TEPECİK–ÇİFTLİK 2001 YILI ÇALIŞMALARI

Erhan BIÇAKÇI, Çiler ALTINBİLEK, Erol FAYDALI

AYRIBASIM

ANKARA 2003

TEPECİK-ÇİFTLİK 2001 YILI ÇALIŞMALARI

*Erhan BIÇAKÇI**
Çiler ALTINBİLEK
Erol FAYDALI

Tepecik-Çiftlik Höyüğü, Kapadokya bölgesinin güneybatısında, Niğde İli, Çiftlik İlçesi sınırları içerisinde, Çiftlik Ovası'nda yer almaktadır. Yöre halkının kısaca Melendiz olarak adlandırdığı Çiftlik veya Melendiz Ovası, Kapadokya Volkanik Bölgesi olarak adlandırılan volkanik yükseltilerin ortasındaki Melendiz Dağı kütlesinde, denizden 1500 m. yükseklikte, eski bir volkan konisi içerisinde oluşmuş bir iç ovadır. Ova, civardaki volkanik dağlardan püskürmüş ponza ve kül karışımı bir alüvyon formasyonudur. Bölgede yapılan jeomorfolojik araştırmalara göre, Holosen döneme tarihlenen bu formasyon öncesinde, Pleistosen dönemde burada bir göl bulunduğu anlaşılmıştır.

Melendiz Ovası, Melendiz Dağı'nda bulunan kaynaklardan çıkıp ovanın ortasına ulaştığında birleşerek Melendiz Suyu'nu oluşturan birçok dere tarafından sulanır.

Çevre bölgelere çeşitli doğal yollarla bağlanan ova, doğuda Misliova'ya, kuzeyde Mamasun havzasına, batıda Konya Ovası'na, güneyde de Bor Ovası'na bağlanmaktadır.

Kapadokya bölgesinde bulunan obsidiyen yataklarının önemli bir kısmı, Melendiz kütlesinin kuzeydoğu kesiminde yer alan Göllü Dağ'ın kuzey ve kuzeydoğu eteklerinde ve çevresinde yer alır. Göllüdağ obsidiyeninin gerek hammadde gerekse ürün olarak Paleolitik Dönemden itibaren ama özellikle Neolitik Dönem başlarından itibaren geniş bir bölgede kullanılmış olduğu bilinmektedir.

300x170 m. boyutlarında; oval biçimli bir höyük konisi ve bu koninin güneydoğusunda yer alan yaklaşık 100 m. uzunluğunda bir terastan oluşan Tepecik-Çiftlik Höyüğü yaklaşık 35.000 m^2 lik bir alanı kaplamaktadır (Çizim: 1). Denizden yaklaşık 1580 m. yüksekte bulunan höyüğün en yüksek noktası çevre ovadan yaklaşık 9.00 m. yüksekliktedir.

2001 yılında, höyük üzerinde üç açmada toplam 192m^2 lik alanda kazı çalışmaları yapılmıştır (Çizim: 1). 2000 yılında kazılan 224 m^2 lik alan ile toplam kazı alanı 416 m^2 ye ulaşılmıştır[1].

---

* Yrd. Doç. Dr. Erhan BIÇAKÇI, İstanbul Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı, Beyazıt, 34459 İstanbul/TÜRKİYE.
Araş. Gör. Çiler ALTINBİLEK, İstanbul Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı, Beyazıt, 34459 İstanbull/TÜRKİYE.
Erol FAYDALI, Niğde Müzesi, Niğde/TÜRKİYE.

1 İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenen (Proje No.: 2000: 1478/28082000; 2001: 1622/30042001) Tepecik-Çiftlik'teki çalışmaların ikinci kampanyasında kazı ekibi, Niğde Müzesi'nden Erol Faydalı'nın başkanlığında, aynı müzeden Mahmut Altuncan, Prehistorya Anabilim Dalı Araştırma Görevlileri'nden Çiler Altınbilek, Sanat Tarihi Bölümü yüksek lisans öğrencisi Görkem Kızılkayak, Restoratörler Buğra Serdaroğlu, Zeynep Tevfikoğlu, Desinatör Ayhan Cem Mutlu, Prehistorya Anabilim Dalı lisans öğrencileri Nedim Çağın, Müge Gürdal, Melis Kırlı, Berrak Kobak, Feray Koçak ve Neslihan Yorulmaz'dan oluştu.

Höyük yüzey toprağının altında, her üç açmada da bol küllü, yanıklı, yakın geçmişte taş almak için açılan çukurlar tarafından bozulmuş ilk tabakaya ulaşılmıştır. Özellikle 16J açmasında iki bölgede bu tabakaya ait toplu buluntular ele geçirilmiştir. Bir grupta sürtme taş âletler, kâsecikler ve kırık çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Bir diğer grupta ise tümlenebilir çömlekler ile dağınık ve karışık durumda insan ve hayvan kemikleri bir arada ele geçirilmiştir.

2. tabakaya, her üç açmada da "0.00" noktasına göre yaklaşık 2.00 m. derinlikte ulaşılmıştır (Resim: 1). Özellikle 16 ve 17 J açmalarında yer yer oldukça sağlam durumda ortaya çıkarılan mimarî kalıntıların bazı kesimleri, dönemlerde üst tabakalar tarafından tahrip edilmiştir. 2. tabaka kalıntıların en sağlam korunmuş olduğu 16 J açmasında taş duvar ve döşemeler ortaya çıkarılmıştır (Resim: 2). Birkaç yapı evresinin bulunduğu anlaşılan bu kalıntılar arasında, açmanın güneybatı köşesinde, 1.00 m.den daha yüksek koruna gelmiş taş duvarları ile bir yapının oldukça sağlam durumda kalmış bir bölümü ortaya çıkarılmıştır (Resim: 3). Açmanın geri kalan kısmında ortaya çıkarılan ve kabaca kuzey-güney ve doğu-batı yönlerinde uzanan duvar parçaları ile bu duvarlara bitişik olarak yapılmış taş döşeli alanların nasıl bir yapıya ait olduğu henüz anlaşılamamaktadır. Bu kalıntılar arasında, açmanın kuzey yarısında, doğu-batı yönünde uzanan bir duvarın güney yüzüne bitişik olarak yapılmış, yaklaşık 9.00m^2 lik bir kısmı sağlam kalmış olan taş kaplama dikkati çekmektedir. Kuzeydeki duvardan güneye doğru eğimli bir yamacı kaplayan bu konstrüksüyonun güney devamı bozulmuş ve doğu devamı henüz açılmamıştır.

17 J açmasının batı ve güney kesimlerinde ortaya çıkarılmış olan 2. tabaka kalıntılarının önemli bir bölümünü kayrak taşlarla yapılmış bir döşeme oluşturmaktadır. 2000 senesinde 17 K açmasının kuzey bitiminde ortaya çıkarılan ve içerisinde taş döşeme ve tandır kalıntısı bulunan bir mekânın kuzey devamı olan bu taş döşemenin kuzey ve doğu bitimleri bozulmuş olmasına rağmen bulunmuş olan duvar parçalarından sınırları tespit edilebilmektedir. Döşemenin ortasında, açmanın güneybatı köşesinde yaklaşık 1.50 m^2 boyutlarındaki döşemesiz bir alanda, bir kısmı açma güney profili içerisinde kalan bir petek ve içerisinde bol miktarda yanmış tohum taneleri bulunmuştur. Yine bu alanda, farklı ama hiçbirisi tüm olmayan kaplara ait kabartma bezemeli çömlek parçaları bir arada bulunmuştur.

18 J açmasında ortaya çıkarılmış olan çok bozuk durumdaki taş duvar parçalarının nasıl bir yapıya ait olduğu anlaşılamamaktadır. Açmanın güneybatı çeyreğinde 2.00x2.00 m. boyutlarında bir mekân ortaya çıkarılmıştır (Resim: 4). Doğu ve güney kenarları taş duvarlar ile sınırlandırılmış olan mekânın kuzey ve batı kenarlarında duvar izine rastlanmamış, ancak mekânın sınırları duvar sıva izleri ile tespit edilebilmiştir.

Tümü el yapımı olan Tepecik-Çiftlik çanak çömleğinin ince malları kırmızı, siyah, devetüyü ve kahverengi astarlı, açkılı mallar olarak dört alt gruba ayrılmıştır. Kaba mallarda ise iki alt grup tespit edilmiştir: Bunlar, yüzey işlemi yapılmamış mallar ve dış yüzeyi kaba, iç yüzü açkılı mallar, yani mutfak kaplarıdır.

Kap formları arasında dışa açılan ağızlı, düz kenarlı kaplar; düz ağızlı, boyunlu, büyük saklama kapları ve küçük kâseler en yaygın olanlarıdır. Diğer formlar arasında, dışa eğik düz, dışa eğik dışbükey, basık ve küresel gövdeli, basit, düz, yuvarlak ve inceltilmiş ağızlı, yuvarlatılmış düz dipli çanak ve kâseler ve dar ağızlı kaplar bulunmaktadır.

Ele geçirilen çanak çömlek grupları içerisinde üç farklı bezeme tekniği tespit edilmiştir. Önce mallardan kırmızı ve devetüyü astarlı mal gruplarında kabartma bezemeler yaygındır; özellikle büyükbaş boynuzlu çeşitli hayvan ve insan figürleri kullanılmıştır. Figürlerin çoğunun hareket halinde betimlenmiş oldukları da dikkati çekmektedir. Özellikle büyükbaş boynuzlu hayvanların yanında bir köpek tasviri de bulunmuştur. İkinci bezeme tekniğini kazı ve nokta bezemeler oluşturmaktadır. Önce malların siyah astarlı mal grubunda kullanılan bu teknikte üçgen, sarmal, menderes gibi motifler kullanılmıştır. Üçüncü bezeme tekniği ise boya bezemelilerdir ve çok az miktarda bulunmuştur.

Bu yıl yapılan kazı çalışmalarında, dilgi üzerine şekillendirilmiş baskı düzeltili okuçları, geçen sene olduğu gibi en dikkati çeken buluntulardır. İki yüzü düzeltili okuçları Konya Ovası'nda bulunan Neolitik Dönem okuçları ile benzerlikler gösterir. Tek yüzü düzeltili okuçları ise daha yakın çevredeki Neolitik Dönem okuçları ile benzerlikler gösterir. Çok miktarda bulunmuş olan "Y" biçimli dilgiler burada yaygın olarak iki vurma düzlemli üretim zincirinin bulunduğunu göstermektedir. Bunların dışında çekirdekler, kazıyıcılar da oldukça yaygın olarak kullanılmıştır. Kazıda ele geçirilen çekirdekler yüzeyden toplanan çekirdekler kadar fazla değildir. Tepecik-Çiftlik'te yakın bölgedeki farklı obsidiyen yataklarından gelen obsidiyenlerin kullanılmış olduğu görülmektedir.

2000 yılı çalışmalarında olduğu gibi çok miktarda sürtme taş ve öğütmetaşı âlet ele geçirilmiştir. Özellikle âletlerdeki çeşitlilik ve yoğun kullanım izleri dikkati çekmektedir; Çok miktarda ve çeşitli boylarda celt, biley taşları, vurgu taşları, yongalama diskleri, bazalt diskler, taş halkalar, havan elleri, ezgi taşları, öğütme taşları ve tekneleri bulunmuştur.

Ufak buluntular arasında en büyük grubu kemik âletler oluşturmaktadır. Çeşitli boy ve tiplerde kemik bızlar çoğunluktadır. Kullanım biçimi tam bilinmeyen, hayvan uzun kemiklerinden yapılmış çeşitli âletler, perdah âletleri, yassı kemiklerden yapılmış spatüller, olası kaşıklar diğer kemik buluntular olarak sayılabilir.

2000 yılı çalışmalarında olduğu gibi, yine bol miktarda yabanî at ve daha az miktarda yabanî eşeğin *phalanx* kemiklerinden yapılmış idoller bulunmuştur. İdollerin bir kısmı, doğal biçimleri değiştirilmeyecek biçimde işlenmiştir; bir kısmında ise daha yoğun düzelti izleri bulunmaktadır ve kemiklerin çıkıntılı kısımları düzleştirilmiştir.

Bu seneki çalışmalarda ele geçirilmiş buluntular arasında taştan yapılmış bir heykelcik de bulunmaktadır. 17 cm. yükseklikteki, oturur pozisyondaki heykelciğin başı, önünde kavuşturulmuş kolları, kalçası belirtilmiştir. Gözler ise iki ince çizgi ile betimlenmiştir.

Tepecik-Çiftlik'te, esas olarak Neolitik Dönem içerisinde yerleşilmiş olduğu söylenebilir. Tepecik-Çiftlik ile karşılaştırılabilecek en yakın yerleşme güneyde, Niğde-Bor yakınlarındaki Köşk Höyük'tür. Her iki yerleşmede bulunmuş olan hayvan ve insan kabartma betimli kaplar yakın benzerlikler göstermektedir. Köşk Höyük çanak çömleği ile olan benzerliği nedeniyle yerleşmenin İlk Kalkolitik Dönemde de devam etmiş olabileceği düşünülebilir. Köşk Höyük'te İlk Kalkolitik kültürün Son Neolitik kültürün devamı olduğunu, Tepecik-Çiftlik, Niğde-Tepebağları, Pınarbaşı-Bor gibi bölgede yer alan diğer höyüklerde de benzeri bir sürekliliğin görüldüğü anlaşılmaktadır. Yüzeyden toplanan yontmataş âlet buluntuları arasında çanak çömleksiz Neolitik Döneme ait parçaların bulunması, Tepecik-Çiftlik'te daha eski dönemlerin de bulunabileceğinin göstergesidir. Mutlak tarihlendirme sonuçlarının alınması ile, Tepecik-Çiftlik tabakalarının, kültürlerinin kronoloji tablosu içerisindeki yeri belirginleşecektir.

İlk kez Bor Ovası'nda Köşk Höyük'te ortaya çıkan yeni bir kültürün varlığından bahsedilmesi söz konusu ise, kuşuçuşu yaklaşık 35 km. kuzeyde, Kapadokya volkanik bölgesinde yer alan Tepecik-Çiftlik'te de bu kültürün varlığından bahsedilmesi düşünülebilir. Üstelik, ilk bulgulara göre olasılıkla MÖ 7. binin ikinci yarısı, belki daha da eski bir dönemden MÖ 6. binyıl başlarına kadar uzanan bir süreçte, Tepecik-Çiftlik'te bu kültürün, daha eski dönemlerinin bulunması beklenebilir.

Bu yeni kültürün yayılım alanı konusunda henüz fazla bir bilgi bulunmamaktadır.

Acıgöl'ün yaklaşık 8 km. batısında yer alan iğdeli Çeşme[2] yontmataş endüstrisi ile Tepecik-Çiftlik endüstrisi arasındaki benzerlikler ve Şereflikoçhisar'ın 3 km. kuzeybatısında, Tuz Gölü yakınında Yayla Höyük'te[3] bulunmuş olan benzer kabartma bezemeli çanak çömlek parçaları, kültürün olası yayılım alanı hakkında az da olsa bir fikir vermektedir.

---

2 Todd,I., *The Prehistory of Central Anatolia I: The Neolithic Period.* Göteborg, 1980, 40, 68-69.

3 Omura,S., "1991 Yılı İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları", *X. Araştırma Sonuçları Toplantısı,* Ankara, 1993, 372.

Tepecik-Çiftlik, Yakındoğu'nun en önemli obsidiyen yataklarından birisine, Göllü Dağ obsidiyen yataklarına yakın olan konumu ile önem taşımaktadır. Obsidiyen yataklarını kullanan, atölyeleri işleten veya daha doğru bir deyimle bu yataklarla ilişkili olan toplulukların kendi yerleşim yerleri veya civardaki diğer toplulukların yerleşim yerleri konusunda henüz yeterli bilgi bulunmamaktadır. Tepecek-Çiftlik'teki çalışmaların bu konuların anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Son yıllarda Konya Ovası'nda yapılan yüzey araştırmalarında çok az sayıda Neolitik Dönem yerleşmesi tespit edilebilmiş olmasına rağmen, Erken Kalkolitik Dönem yerleşmelerinin sayısında ve boyutlarında büyük bir artış saptanmıştır. Diğer taraftan, Konya Ovası'nın doğusunda yer alan Kapadokya volkanik bölgesinde ayrıntılı yüzey araştırmaları henüz tamamlanmamış olmasına rağmen çok sayıda Neolitik dönem yerleşmesi bulunduğu anlaşılmaktadır. Çanak çömleksiz Neolitik dönem yerleşmesi Aşıklı Höyük gibi Neolitik Dönem başlarına ait yerleşmelerin de bulunduğu bu bölgede, Konya Ovası'ndakinden farklı bir kültürel gelişim yaşanmış olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

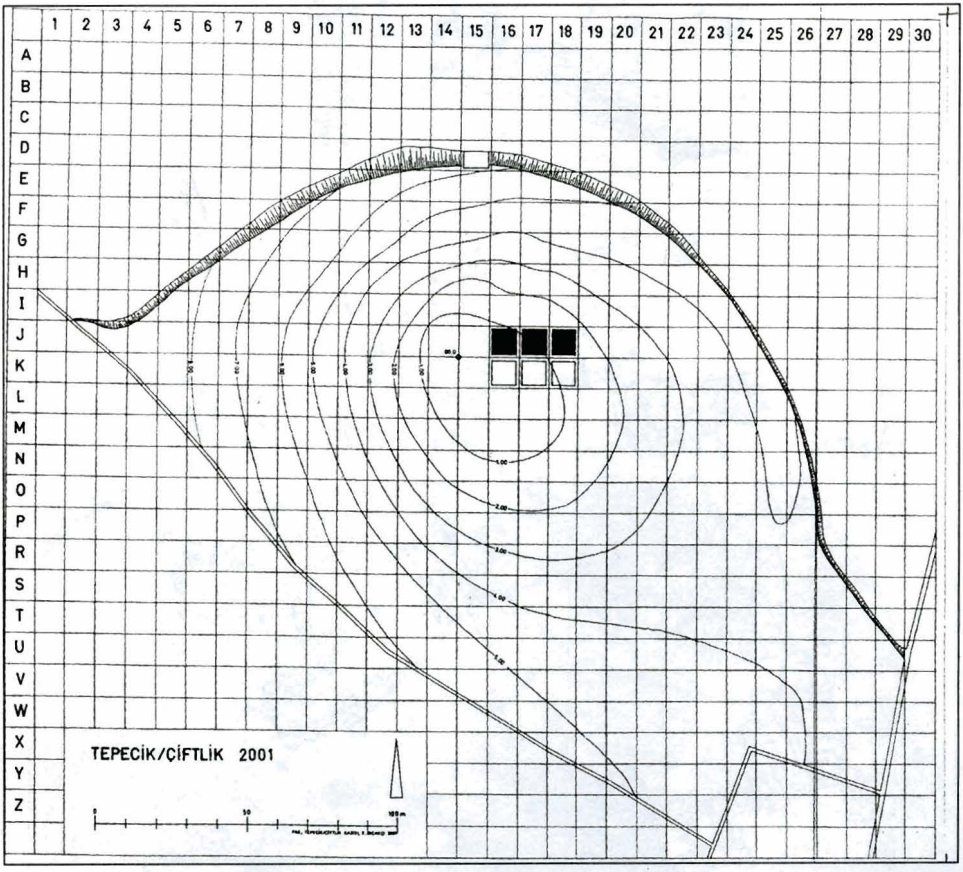

Çizim 1: Tepecik-Çiftlik Höyüğü, 2001 yılında çalışılan alanlar

Çizim 2: Tepecik-Çiftlik'te 2000-2001 yıllarında ortaya çıkarılan yapı kalıntıları

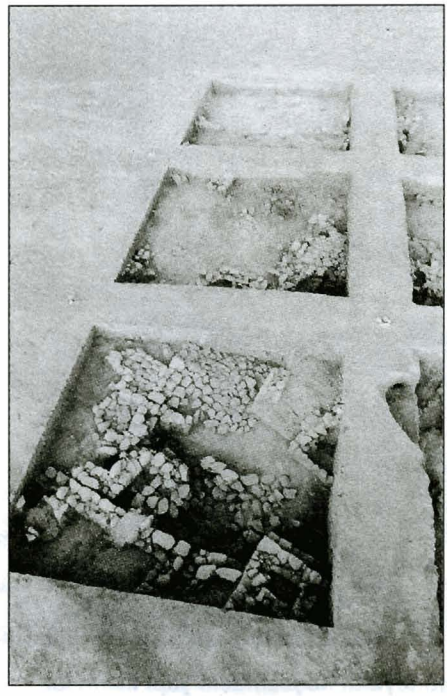

Resim 1: 2001 yılı açmaları

Resim 2: 16 J açması genel görünüşü

Resim 3: 16 J açması güneybatı köşesindeki yapı kalıntıları

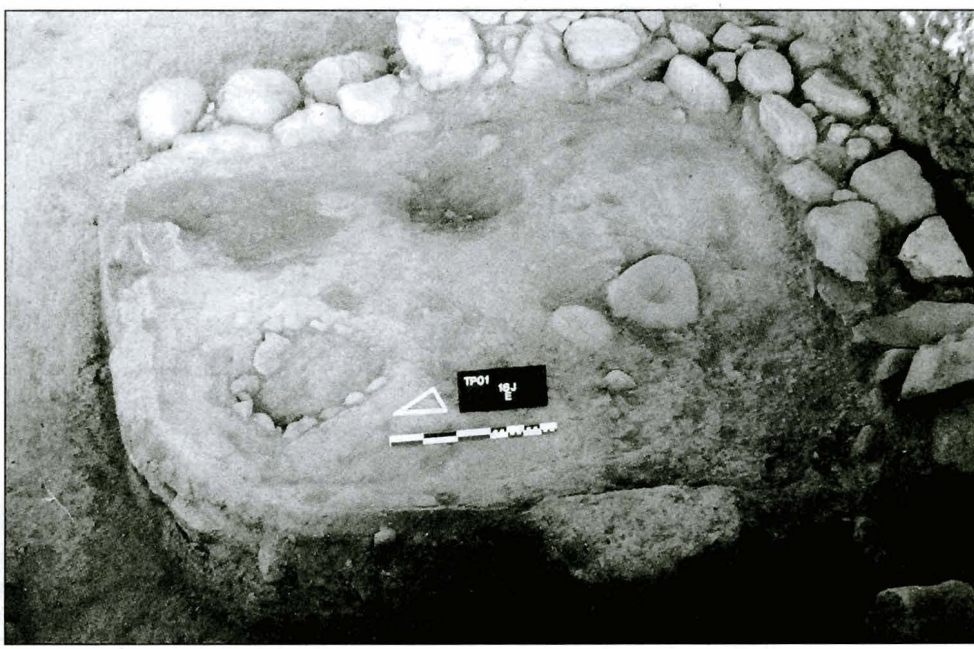

Resim 4: 18 J açmasında ortaya çıkarılan tek mekânlı yapı kalıntısı